

Rok 1989 očima Státní bezpečnosti - stokoruna s Gottwaldem

18.10.2024 - MILAN BÁRTA | Ústav pro studium totalitních režimů ČR

V rámci nové emise bankovek vydala Státní banka československá dne 1. října 1989 novou stokorunu s portrétem Klementa Gottwalda. Ta vyvolala značný odpor. Státní bezpečnost během měsíce zaznamenala přes sto znehodnocených bankovek.

Přes „politicko-ekonomickou závažnost této trestné činnosti“ se pachatele nedařilo dohledat. První dělnický prezident byl karikován, přetvářen, byly mu vypichovány oči, často se objevovaly různé přepisy či doplnění, jako „politický zločinec, stalinista“. Na počátku druhé poloviny října 1989 se v Praze objevily letáčky s textem *„Přijďte 25. října 1989 v 17.00 hod. na pěší zónu. Zúčastněte se protestního shromáždění proti nové stokoruně. Pryč s Gottwaldem a stalinisty.“* Vylepovány byly na výkladních skříních, zastávkách i jinde, rozdávány například účastníkům koncertu skupiny Garáž v Junior klubu na Praze 3. Bezpečnost tak měla čas se na „protisocialistickou nátlakovou akci“ připravit.

„Nesouhlasíme, aby na ní byla podobizna vraha“

Dne 25. října se na pěší zóně v centru města na Můstku v pět hodin odpoledne shromáždilo několik desítek osob a jejich počet rychle rostl, až dosáhl přibližně stovky. Jednalo se převážně o mladé lidi do 25 let. Přítomny byly i štáby západoněmeckých televizních stanic ARD a ZDF. Zdravotní sestra Monika Nadrchalová-Brožová poté vystoupila s motem akce: *„Přátelé, sešli jsme se dnes, abychom vyjádřili protest proti vydání nové stokoruny, protože nesouhlasíme, aby na ní byla podobizna vraha.“* Její prohlášení přivítal potlesk, následoval zpět státní hymny. Účastníci se následně chytli za ruce a ve dvojstupech procházeli mezi Můstkem a Dětským domem. Vše natáčely západoněmecké televizní štáby, které se pokoušely i o rozhovory s účastníky, což vzbudilo nelibost StB: *„Již samotná přítomnost těchto štábů podporovala nedovolené shromáždění.“* Přidávali se další, včetně náhodných chodců a skupina se rozrostla na několik stovek lidí. Následně byla povolána pořádková jednotka Veřejné bezpečnosti. Po jejím příjezdu se účastníci kolem sedmé hodiny začali sami rozcházet. Kontrolováno a perlustrováno bylo celkem 91 osob. Monika Nadrchalová a studentka střední zdravotní školy Jana Mikulášková byly zadrženy a umístěny do cely předběžného zadržení.

Vzpomínka Vladislava Svobody (Klub Milady Horákové):

Před pětatřiceti lety, v říjnu 1989, se komunisté rozhodli vydat novou stokorunu s portrétem Klementa Gottwalda. Důkaz, že absolutně nechápali vývoj ve společnosti. Lidé okamžitě zareagovali a stokoruny se staly plátnem nenávisti vůči nim. Stovka byla pomalována různými nelichotivými nápisy a symboly ... Pamatuji si, že ke konci října nás pozvala známá do jedné nuselské vinárny. Když nastala zavírací doba, přišla nás zinkasovat mladá číšnice. Znamá vytáhla první stovku s nápisem na čele - vrah. Číšnice ji odmítla se slovy, že seshora dostali příkaz takové bankovky nebrat. Znamá s potutelným úsměvem vytáhla druhou stokorunu se znakem hákového kříže. I tuto bankovku číšnice odmítla. Znamá vytáhla třetí stovku, na který měl Gottwald vypíchnuté oči. I tu číšnice odmítla. Na tož známá prohlásila, že žádnou jinou nemá, ať si nějakou vybere a dá doprostřed tržby. Číšnice zaváhala, pak bez rozpaků vzala stokorunu s vypíchnutýma očima. Možná ji k tomu vedlo i velké spropitné 20 korun.

Kritika Klementa Gottwalda pokračovala i nadále, koncem října zaznamenala StB, že „otevřeně se hovoří o jeho vražedné politice, kdy z jeho příkazu bylo mnoho lidí odsouzeno k trestu smrti.“ Neoblíbenou bankovku začala Státní banka stahovat z oběhu ještě před koncem roku 1989.

Každá zpravodajská služba představuje důležitý zdroj informací. Také ministerstvo vnitra v komunistickém Československu – především prostřednictvím státobezpečnostních složek – podávalo stranickým i státním (v tomto pořadí) funkcionářům informace, které nemohli získat jinými cestami. V podstatě šlo o informování o potenciálních nebezpečích jak zpoza hranic, tak uvnitř státu, i o jakýsi monitoring veřejného mínění. K tomu, aby mohly být zpracovávány souhrnné zprávy, musel být v rámci resortu vybudován informační systém, který by zpracovával informace postupně od nejnižších organizačních složek po centrálu a zpět. Hlavní zdroj informací o situaci v Československu přicházel ze Státní bezpečnosti, a to prostřednictvím analytického odboru II. správy Sboru národní bezpečnosti (SNB). Ten soustřeďoval poznatky získané na centrální i regionální úrovni vlastní operativní činností, tajným sledováním, nasazováním operativní techniky a zejména prostřednictvím tajných spolupracovníků. Na počátku roku 1989 byly každodenně zpracovávány tzv. denní informace, shrnující nejdůležitější události ze státobezpečnostního hlediska.

Související:

- První díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – Lidové milice do zbraně!
- Druhý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – brutální zákroky a 1400 zadržených
- Třetí díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – výbuch v Ústí nad Labem
- Čtvrtý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – soud s Václavem Havlem
- Pátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – výhrůžky bombami
- Šestý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – únos letadla
- Sedmý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – zpráva o bezpečnostní situaci ČSSR
- Osmý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – zásah proti Čs. helsinskému výboru
- Devátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – oslavy 1. máje
- Desátý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – neúspěšný únos letadla
- Jedenáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – Václav Havel na koncertě Joan Baezové
- Dvanáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – petice Několik vět
- Třináctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – nálady ve společnosti
- Čtrnáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – za zrušení povinné služby
- Patnáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – jednadvacáté výročí okupace
- Šestnáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – smrt z rukou sovětského vojáka
- Sedmnáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – vyšetřování petice Několik vět
- Osmnáctý díl seriálu Rok 1989 očima Státní bezpečnosti – iniciativa MOST

<https://www.ustrcr.cz/rok-1989-ocima-statni-bezpecnosti-stokoruna-s-gottwaldem>